

FÖRKÖLI GÁBOR

Görcsmentes dac

FENYVESI OTTÓ: PALOZNAK OVERDRIVE:
LÁTOMÁSOK, ÁLMOK, KONKRÉTUMOK

„Megelégettem a szövegíró szektákat, szabad akarok lenni. Ráuntam a szépségre, amely kitalált hazugsággal kezdődik. Annál is inkább, mert vége a diktatúrának, nincs helye többé a homályos metaforáknak, az óvatos célzásoknak, a politika esztétizálásának. A világ megváltozott körülöttem, ravaszabb lett, és átláthatatlanabb. A valóság eltüntetésének diktatúrájában élek, ezért nem maradt más hátra, mint kétségbeesett erőfeszítéssel, durván meg kell nevezni a maradó megnevezhetőt” – ezt Végel László írja *Bűnhődés* című naplóregényében. De *mutatis mutandis* akár Fenyvesi Ottó is írhatta volna saját költészetéről. Vajdasági kötődésükön túl mindkét szerzőben közös a múlt dokumentálása iránti etikai gyökerű igény, a számvetés beszédhelyzete, és mindketten az esszé és az autobiográfia, valamint a fikciós narratívák közötti határvonal lebontására törekednek, egyikük prózában, másikuk versben. Hasonlítanak egymásra még a stílus tüntető keresetlenségében is. Az ismert anekdota szerint Goethe így szakaszolta az írók életét: fiatalon bonyolultan írunk és rosszul, érettebb fejjel bonyolultan és jól, idősen pedig egyszerűen és jól. Fenyvesi mintha egyből a harmadik fázishoz ugrott volna, mindig is a természetes beszéd jellemezte a költészetét. Azért nem teljesen egynemű az életmű még rövidtávon sem. Fenyvesi *Minimum Rock & Roll* című 2015-ös kötetét még a tömörítés, az életképek villanásszerű megidézése jellemezte, ezzel szemben a legújabb kötet, a *Paloznak overdrive* inkább mesélős hosszúverseket kínál, mint korábban a *Halott vajdaságiakat olvasva* című kétkötetes ciklus.

Persze itt korántsem csupán nyelvhasználatbeli elköteleződésről és ízléspreferenciákról van szó. Legalább annyira erkölcsi és ismeretelméleti kérdés is ez. Végel, mint látjuk, elutasítja az eredeti poétika mindenáron való keresését, és a kimunkált szépség helyett az írás tárgyának primér volta mellett érvel – mégpe-

Scolar Kiadó
Budapest, 2021
96 oldal, 2475 Ft

tiszatáj

dig abból a megfontolásból, hogy a szépség, az esztétikai program kompromittálódott a diktatúrában, hiszen a szépnek és univerzálisnak hazudott, a politikai és történeti meghatározottságtól látszólag mentes mű, illetve az olyan szöveg, amely valamely poétikai program mentén, a politikumról csupán óvatosan átesztétizált allegóriák révén mert beszélni, könnyen a mellébeszélés és az agyonhallgatás szolgálatába állhatott. Fenyvesi sem akar egyvégtében „szép” vagy „költői” lenni. A Végel által felpanaszolt „valóságeltüntetés” elleni harc különleges aspektussal gazdagodik nála. Nem titok, hogy költészetének fontos, védjeggyé vált ihletője a rock és a punk, amelyek a maguk ideálisan elképzelt céljukat tekintve az autonómia igényének radikális bejelentői. Paradox módon azonban mint könnyűzene a rock és a punk maga is áruvá válhat. Márpedig a giccs és a hazug szépség elleni küzdelemnek két lehetősége lehet: a zene – vagy a költészet – vagy experimentálissá válva, vagy éppen a végletekig nyersnek maradván dacol a fogyaszthatósággal szemben. Arányaiban nézve a kötet verseit, Fenyvesi a nyers, az egyszerű mellett teszi le a voksát.

Általánosságban elmondható, hogy nem akarja telezsúfolni szövegeit túlhajtott metaforákkal, az elhallgatás alakzataival, és a hétköznapióság szövetét felhasító asszociációkkal. Idegen tőle annak makacs demonstrálása is, hogy a költői nyelv öncélú és önmagára irányul. Ez a közvetlen beszédmód éppúgy lehetne modoros, mint az artisztikum túlzásai, és a vele együttjáró nosztalgikus emlékezőcsunami akár érdektelenségbe is fulladhatna, hamis pózba merevedhetne – a mostani kötetre viszont tökéletesen beérett Fenyvesinek ez a különös, program nélküli programja. Frusztráltságtól mentesen, a remekmű utáni görcsös vágyat elengedve a szerző felszabadultan ír és emlékezik.

Fenyvesi azt mondja el, amit csak ő tud elmondani. A gyermek- és kamaszkor emberformáló mítoszai, vagyis a képregényeken keresztül feltáruló Gutenberg-galaxis, valamint a végeérhetetlen fociadások után a művészettel való első, meghatározó találkozásokról értesülünk. A verseskötet vizuális világát is meghatározó táblaképek és grafikák mellett Fenyvesit a performance, a happening és persze az elmaradhatatlan könnyűzenei impulzusok érdeklik. A kultikus helyszín, az újvidéki Katolikus Porta felemlegetésén túl – a nem kevésbé kultikus Új Symposion szerkesztősége működött itt – Fenyvesi költészete igyekszik új tájakat is belakni. Az avantgárdtól fűtött jugoszláviai kulturális élet színterei, valamint a beatnemzedék irodalmán átszűrt Amerika-élmény után ebben a kötetben Veszprém környéke és a Balaton, ahol a szerző a délszláv háborúk után új otthonra talált, sokkal hangsúlyosabban van jelen, mint a korábbiakban. Emlékezés közben a fontos mesterek és alkotótársak köre is bővül. A festő Benes József tűnik fel itt, a költők közül pedig Tolnai Ottó, Domonkos István, Sziveri János – és ami meglepő lehet annak, aki esetleg a folyóiratbeli közlésekről lemaradt – Tandori Dezső, aki maga az egyszemélyes mindenség. „Aki Tandorit nem érti, az az életet sem érti” – idézi a bonmot-t Fenyvesi (*Amerikai graffiti*). Tandori London-élményének, lóversenyfogadásainak felidézése mellett sajátosan személyes árnyalatot ad a dolognak, hogy popzenei érdeklődése felől ragadja meg alakját (*Ahogy Tandori*). Fenyvesi értesülése szerint a *Töredék Hamletnek* szerzője London parkjait járva 4 Non Blondest és Ace of Base-t hallgatott, Prodigyvel és némi Cure-ral keverve... A kötet ezenfelül részben folytatja a *Halott vajdaságiak*-ciklus törekvéseit, új szempontokat kínál a nagyok olvasásához, és a kánon felülvizsgálatára tesz (szerény) javaslatokat. Verset ír például Fogarassy Miklós irodalomtörténész, esszéista temetéséről (*Folyamatos jelen*), aki a Mészöly- és Tandori-kultusz alázatos ápolója volt; de

megjelenik a kötetben Iszkáz is, az egyre kevésbé olvasott Nagy László szülőfaluja is, amely mégiscsak megőrizte legalább lokális szintű kisugárzását (*Andreas ante portas*).

E színes világ ellenére Fenyvesi kötetét lapozgatva az lehet a felszínes benyomásunk, mintha a múltjából élne ez a költészet: a régi idők szellemi pezsgésére hivatkozik egyfolytában, és bár nem mondja ki, ezt úgy is érthetjük, hogy az elmúlt aranykor helyén már csak az egykori, igazi poézist legfeljebb csak felidézni tudó pszeudoköltészet áll. Ahogy azonban a mostani Tolnai Ottót vagy a kései Tandori Dezsőt sem lehet az alkotóerő elapadásával vádolni csak azért, mert szüntelenül újrairják egykori motívumaikat, úgy Fenyvesit sem. Könyvét azért érdemes olvasni, mert olyan stilisztikai paradoxon munkál benne, amelyet szerencsésen old fel a szöveg. A bölcs, nyugodt hangvétel, a harsányságtól való tartózkodás ellenére Fenyvesi verseit ugyanis valóban a rock és a punk inspirációja meg persze a beatköltészet üvöltése hatja át. Ott a dübörgés, a száguldás élménye – még akkor is, amikor a vers hőse defektes biciklijét tolja Paloznak és lakóhelye, Lovas között. Csak pár kilométer választja el a két települést, sebességről természetesen szó sem lehet, mégis szinte ropognak a mondatok a füllesztő Balaton-felvidéki nyárban: „Tolom a biciklit. / Durrdefekt. / A hátsó gumiban nincs levegő. / Mindenki el van ájulva, / Oxigén után kapkod.” (A kötet címadó versében.) Amikor a szöveg utazásra visz, Fenyvesi a road movie sémáival láttatja a tájat, akkor is, ha ez ellentmond a fizikai realitásnak és az utazást lassító prózai körülménynek. Mégis elhisszük ezeknek a verseknek, hogy a dunántúli tanúhegyek vagy a Grand Canyon sziklái között autózni ugyanolyan szédítő élmény, hogy a rock and roll a nyolcas főútnak is olyan autentikus zenéje, mint a 66-osnak. És ha ez lehetséges, akkor van a zene mélyén valami, ami nem kurvult el. És akkor emlékezni sem hiába való.

(Szerkesztette: Patak Márta)